

Verslag beleidscafé 12 november 2009: De crisis: de oplossingen van het MKB

De huidige economische crisis treft elke sector zwaar. Hoewel er voorzichtige tekenen zijn dat de economie wat aantrekt blijft echt herstel uit. De vraag is dan uiteraard: Wie zal voor echt herstel dan kunnen zorgen?. Als snel wordt gewezen naar de ondernemers zelf en daarmee in feite ook naar het midden- en kleinbedrijf. Immers 99% van alle ondernemingen behoort tot het MKB. EIM heeft onderzoek gedaan naar de wijze waarop het MKB de crisis tegemoet treedt, welke vernieuwingen het MKB doet en welke kansen kleine en middelgrote bedrijven ook nu nog zien in de markt. De MKB aanpak van de crisis stond centraal in het Beleidscafé.

De sprekers waren Frans Pleijster (EIM), Frans van den Heuvel (CEO Scheuten Solar) en Iman Merison (Ministerie van Economische Zaken). De middag werd geleid door Yvonne Prince (directeur EIM). Na de inleidingen werd het publiek in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen aan de sprekers, die inmiddels een panel hadden gevormd.

De crisis: de oplossingen van het MKB

Frans Pleijster (EIM) presenteerde de aanpak van het MKB in crisistijd, een onderzoek onder 2000 MKB bedrijven, verdeeld over 8 branches. Duidelijk is dat kleine bedrijven en grote bedrijven anders op de crisis reageren. In 2009 is de economische ontwikkeling op alle fronten slecht. In 2010 wordt een minimale groei van de omzet verwacht, maar een daling in werkgelegenheid. Pas na het aantrekken van de economie wordt er weer in werkgelegenheid geïnvesteerd. Overigen worden niet alle sectoren even zwaar door de crisis getroffen.

Bijna een derde van het MKB ziet in de crisis meer kansen dan bedreigingen. Bij nogmaals een derde speelt de crisis nauwelijks een rol. Wel is bij ruim de helft van de bedrijven de markt de afgelopen maanden duidelijk verslechterd. Er zijn drie soorten reacties van het MKB: offensief (marktverruiming en – vernieuwing), defensief (efficiencyverbetering, beter debiteurenbeheer) en neutraal (uitputtend benutten van financieringsmogelijkheden en het verbeteren van de bancaire relaties). Opvallend is dat 85% van de MKB bedrijven actie onderneemt, veelal op meerdere gebieden tegelijkertijd. De grotere bedrijven nemen daarbij het voortouw. Opvallend is ook dat de top tien van maatregelen wordt aangevoerd door defensieve maatregelen als efficiencyverbetering en aanpak van debiteuren. Er wordt door slechts een klein deel van de bedrijven ingegrepen op het personeelsbestand. Veelal wordt er juist in personeel geïnvesteerd.

Het is niet vreemd dat juist de sterkst getroffen sectoren (industrie, groothandel en transport) de meeste maatregelen nemen en dat die maatregelen ook voornamelijk offensief zijn (ontwikkelen van nieuwe markten). De tussenschakels pakken vooral de debiteuren aan en de eindschakels (detailhandel) ontwikkelen nieuwe diensten en producten.

De crisis: de oplossingen van het MKB

Frans van den Heuvel (CEO Scheuten Solar) beaamde dat 1 op de 3 bedrijven kansen zien in de crisis. Denken in kansen geeft juist mogelijkheden om uit de crisis te komen. Volgens Van den Heuvel komen nieuwe producten vaak vanuit de kleinere bedrijven.

Klimaatmaatregelen en duurzaamheid zijn gebieden waarop veel te winnen valt. Er is een sterke groei in energiebehoefte die grote consequenties zal hebben. Niet alleen de energieprijzen maar ook de prijzen van op olie gebaseerde grondstoffen zullen explosief stijgen. We naderen een fase van ecologische onevenredigheid en bevinden ons in het beslissingsvenster tussen afbraak of doorbraak, aldus Frans van den Heuvel. Ongebreidelde groei van de welvaart is niet langer mogelijk. Er zijn kaders nodig voor ontwikkeling. Daarvoor is Europees beleid nodig. Van den Heuvel roept ondernemers op om zelf vorm aan de veranderende wereld te geven en nieuwe mogelijkheden, nieuwe kansen te benutten.

Scheuten Solar heeft dat zelf gedaan door in te spelen op de derde industriële revolutie die is gebaseerd op vier pijlers: duurzame energie, gebouwen als bron van energie, opslag van energie en smart grids. Bij dat laatste draait het om intelligente apparatuur, die bijvoorbeeld pas gaat werken als de energieprijzen beneden een bepaald niveau daalt. De ontwikkelingen op deze vier vlakken gaan hard en de crisis is feitelijk de motor van de ontwikkelingen.

De crisis: de oplossingen van het MKB

Iman Merison (clusterleider ondernemerschap Ministerie van Economische Zaken) gaf een toelichting op het crisisbeleid van de overheid. De politiek wil verantwoording nemen door het scheppen van beleidskaders en het crisispakket. Merison realiseert zich dat de ondernemers de klappen moeten opvangen. De overheid probeert daarbij een vangnet te zijn om de diepste kuilen af te dekken. Het crisisbeleid van de overheid borduurt voort op het ondernemerschapbeleid. De overheid moet daarbij niet de rol van de ondernemer overnemen maar marktimperfecties wegnemen. Het gaat dan bijvoorbeeld om financiering, toegang tot kennis en aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Er is 6 miljard extra uitgegeven aan crisismaatregelen. De overheid voert daarbij een generiek beleid, waarbij geen onderscheid tussen sectoren wordt gemaakt. Het crisispakket is in dialoog met het bedrijfsleven ontstaan.

De top 3 maatregelen zijn: stimuleren van kredietmogelijkheden, behoud van menselijk kapitaal en investeren in innovatie. Tot de eerste groep behoort onder andere de steun aan banken en versoepeling van belastingmaatregelen, verruiming van de BMKB (Besluit Borgstelling MKB Kredieten) en exportkredietverzekeringen maar bijvoorbeeld ook het sneller betalen van rekeningen door de overheid. De tweede groep omhelst maatregelen als deeltijd-WW, de mobiliteitscentra, extra mogelijkheden voor scholing en de regeling kenniswerkers (detachering bij publieke kennisinstellingen). Onder de laatste groep vallen de uitbreiding van de WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk), de innovatiebox (fiscale regeling) en de high tech topprojecten (ondersteuning R&D infrastructuur). Daar waar sectoren onevenredig zwaar door de crisis worden getroffen zijn maatwerkmaatregelen als de succesvolle sloopregeling en investeringen in woningbouw ingezet.

Concluderend stelde Merison dat de overheid de crisis niet ongedaan kan maken, maar wel de pijn kan verzachten met een breed pakket maatregelen. Tot slot riep Merison ondernemend Nederland op om problemen, maar zeker ook kansen die nog niet worden benut aan te kaarten bij de overheid.

De crisis: de oplossingen van het MKB

Paneldiscussie

Harry Damave van Portee (organisatieadviesbureau) vroeg naar de toekomstige maatregelen in relatie tot de verminderde overheidsbestedingen na 2013. Merison antwoordde daarop dat de politiek vooral op andere gebieden de uitgaven zal beperken. Bovendien zijn de huidige maatregelen gericht op de lange termijn en zouden dus ook na 2013 effect moeten hebben. En hij benadrukte dat niet alle maatregelen direct geld kosten, zoals het laten doorgroeien van ZZP'ers.

Roel van der Beek van KvK Nederland vroeg zich af hoe banken gestimuleerd kunnen worden om ook energie te steken in kleinere kredieten. Zijns inziens zien banken op tegen de hoge administratieve lasten die met kleine leningen gepaard gaan. Merison antwoordde dat de KvK's een grote rol spelen bij de BMKB en dat het grootste probleem de onbekendheid bij banken en ondernemers is. De overheid wil de ondernemers graag bewust maken van de mogelijkheden en de minister zal zorgen dat ook de bekendheid bij banken toeneemt.

Yvonne Prince vroeg daarop of Frans van den Heuvel gebruik maakt van de crisismaatregelen van de overheid. Van den Heuvel gaf aan dat groei geld kost en dat ook zijn bedrijf problemen heeft gehad om financieringen te verkrijgen. Van den Heuvel concludeert dat banken teveel met de eigen problemen bezig zijn.

Ton Bos (zelfstandig adviseur detail- en groothandel) stelde vraagtekens bij de onderzoekscijfers en dan met name het beperkte aantal ontslagen. Efficiencyverbetering kan toch immers niet zonder inkrimping van personeel. Frans Pleijster gaf aan dat bij 10% van de ondernemingen er ontslagen zijn gevallen, maar dat per saldo meer bedrijven investeren in personeel dan personeel ontslaan. Pleijster stelde dat ook veel bedrijven investeren in marktverruiming in plaats van alleen maar defensieve maatregelen te nemen. Merison voegde nog toe dat innoveren mogelijk is met technologische vernieuwing, maar ook door marktinnovatie.

Freek van den Bosch van FMO ontwikkelingsbank hield een pleidooi om ook investeringen in ontwikkelingslanden te exploreren. Frans van den Heuvel gaf aan dat zijn bedrijf al in China actief is. Merison benadrukte nogmaals het bestaan van exportbevorderende maatregelen als de exportkredietverzekering.

Tot slot peilde Yvonne Prince of men vond dat overheid en MKB zelf voldoende doen om de crisis te bestrijden. Frans van den Heuvel vond dat er daadkrachtiger gehandeld moest worden door overheid en banken en stelde dat Duitsland en Frankrijk het beter doen. Hij betitelde het overheidsbeleid als zuinigjes. Merison riposteerde dat het aan het bedrijfsleven zelf is om te bepalen of ze genoeg doen. De faillissementscijfers zijn relatief gunstig, maar kansen worden nog niet altijd benut. Frans Pleijster benadrukt nog eens dat bijna 90% van het bedrijfsleven in ieder geval iets doet maar dat de genomen maatregelen mogelijk niet altijd sterk zijn als gevolg van onvoldoende marktkennis. De overheid zou moeten investeren in lange termijnoplossingen.

